

En plattform för det fria ordet

En studie om hanteringen av extremism vid fyra svenska
universitet

Carl-Johan Engblom

Abstract

This master thesis' purpose is to examine the role of Swedish universities in the prevention of extremism and terrorism. Depending on how the universities look upon their role in preventing extremism and promoting democracy among their students, extremism can either flourish or be restrained in the higher learning environment. An unclear standpoint against extremism from the universities side could make it possible for extremism to prosper at the universities, and students with extremist opinions may be radicalized and recruited to extremist organizations and terrorism.

What are the universities standpoints in the matter whether universities should promote democracy and prevent and restrain extremism and the recruitment of students to extremist organizations?

During the study I have mainly been using primary material in the shape of semi structured interviews with predecessors of four Swedish universities. I analyzed the data with a qualitative method by categorizing the contents through a theoretical framework acquired from Bo Rothstein's theory about the state's relation to its citizens.

The results show that the standpoints of the studied universities do indeed differ. Two of the universities claim they should not take part in an active struggle against extremism, due to the importance of the individual freedom of opinion; the third is in favour of an active approach against extremism, and the fourth is generally oblivious about the issues at hand. It is obviously not possible to draw generalized conclusions about all Swedish universities from the results.

Several universities utter they do have extremist groups at the university, but none has admitted having evident problems with recruitment of their students to extremist organizations.

Key words: Extremism, Terrorism, Universities, Higher education, Democracy, National security, Counter-Terrorism.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemdiskussion	1
1.2	Syfte och frågeställning.....	2
1.3	Teori, metod och material	3
1.4	Avgränsningar	3
1.5	Definitioner	3
1.5.1	Extremism och terrorism mot demokrati	3
1.5.2	Staten och universitetet	4
2	Teoretiskt ramverk	5
2.1	Statens förhållningssätt till sina medborgare	5
2.1.1	Den neutrala principen	6
2.1.2	Den komunitära principen.....	6
2.2	Teoretisk anpassning.....	7
2.2.1	Begreppsanpassning.....	7
2.2.2	Universitetens förhållningssätt till sina studenter	7
3	Metod och material	9
3.1	Datansamling genom intervjuer	9
3.1.1	Urval av universitet och respondenter.....	9
3.1.2	Medverkande universitet och respondenter samt bortfall	10
3.1.3	Information till respondenterna.....	10
3.1.4	Val av metod för datansamling	11
3.1.5	Intervjufrågor	11
3.1.6	Genomförande och utskrift av intervjuerna	12
3.2	Datansamling från tryckta källor.....	12
3.3	Analysmetod.....	12
3.4	Tillförlitlighet	13
4	Universiteten och extremismen	14
4.1	Klassificeringsverktyg.....	14
4.2	Uppsala universitet	16
4.2.1	Medvetenhet om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer	16
4.2.2	Rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer.....	16

4.2.3	Främjande av demokrati.....	16
4.2.4	Förebyggande och motverkande av extremism.....	17
4.2.5	Förebyggande av rekrytering till extrema organisationer	17
4.2.6	Krav på att studenter och anställda ska efterleva demokratiska principer	18
4.2.7	Kontroll av de öppna studentföreningarna	18
4.2.8	Sammanfattning och klassificering	19
4.3	Örebro universitet	21
4.3.1	Medvetenhet om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer	21
4.3.2	Rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer.....	21
4.3.3	Främjande av demokrati.....	21
4.3.4	Förebyggande och motverkande av extremism.....	22
4.3.5	Förebyggande av rekrytering till extrema organisationer	22
4.3.6	Krav på att studenter och anställda ska efterleva demokratiska principer	22
4.3.7	Kontroll av de öppna studentföreningarna	23
4.3.8	Sammanfattning och klassificering	23
4.4	Lunds universitet	25
4.4.1	Medvetenhet om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer	25
4.4.2	Rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer.....	25
4.4.3	Främjande av demokrati.....	25
4.4.4	Förebyggande och motverkande av extremism.....	26
4.4.5	Förebyggande av rekrytering till extrema organisationer	26
4.4.6	Krav på att studenter och anställda ska efterleva demokratiska principer	26
4.4.7	Kontroll av de öppna studentföreningarna	27
4.4.8	Sammanfattning och klassificering	28
4.5	Karlstads universitet	29
4.5.1	Medvetenhet om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer	29
4.5.2	Rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer.....	29
4.5.3	Främjande av demokrati.....	29
4.5.4	Förebyggande och motverkande av extremism.....	30
4.5.5	Förebyggande av rekrytering till extrema organisationer	30
4.5.6	Krav på att studenter och anställda ska efterleva demokratiska principer	30
4.5.7	Kontroll av de öppna studentföreningarna	30
4.5.8	Sammanfattning och klassificering	31
5	Slutsatser	33
5.1	Jämförande redovisning av universitetens klassificering.....	33
5.2	Slutdiskussion.....	35
6	Referenser	37

1 Inledning

Det sägs ofta att vi lever i terrorismens tidsålder (Bl.a. Laqueur, 1987 och Cohen, 2003:2). Därmed tvistar de lärde med rätta eftersom terrorism knappast är någon ny företeelse (Bl.a. Bee, 2003:36). Dock är det tydligt att terrorismen har blivit mer uppmärksammat efter att kampen, eller ”kriget”, mot terrorismen trappades upp efter 11 september-attackerna 2001.

En stat är skyldig att trygga säkerheten för sina medborgare, och demokratiska stater är skyldiga att se till att statens grundläggande värderingar och politiska system grundas i majoriteten av medborgarnas vilja. Dock hotas medborgarnas vilja att leva i en demokrati av extrema grupper som använder politiskt våld för sina egna odemokratiska syften.

Den demokratiska staten har alltid stått inför olika hot. Själva rätten för en demokrati att försvara sig mot odemokratiska element är inte omtvistad, utan detta sker regelbundet genom begränsande lagar och förordningar (Hadenius, 2001:12).

Terrorism är inte som andra, mer konventionella, hot mot staten och samhället. Det handlar inte om storskaliga invasioner av främmande stater, utan om attacker från små extrema grupperingar. Det är en asymmetrisk konflikt, med terrorgrupper på den ena sidan och stater på den andra. Staten står när det gäller att föra en effektiv kamp mot terrorismen därför inför helt andra utmaningar. Polisen har alltid haft huvudansvaret vad gäller terrorismbekämpning, eftersom terrorism i de flesta stater anses som en form av kriminalitet (Wilkinson, 2005:110). I och med att de senaste årens terroristattacker har gjort det uppenbart att terrorismen är mycket svår att bekämpa med konventionella medel har dock behovet av stöd från andra myndigheter uppmärksamrats.

Regeringen har beordrat två stora utredningar vad gäller olika myndigheters möjligheter till stöd till samhället i kris, SOU 2003:32 ”Vår beredskap efter den 11 september”, och SOU 2005:70 ”Polisens behov av stöd vid terrorismbekämpning”. Jag anser dock att regeringens båda SOU fokuserar för mycket på krishantering och hårda åtgärder när en terroristattack väl inträffat och därefter. Jag efterlyser ett starkare tryck på förebyggande åtgärder och vilka myndigheter som kan hjälpa till med det. Just detta är min strävan med denna uppsats.

1.1 Problemdiskussion

Forskning har gjort gällande att de personer i Storbritannien som har störst risk att rekryteras till extremism och terrorism huvudsakligen konstitueras av två grupper. Personerna i den första gruppen är lågutbildade och har ofta ett kriminellt förflutet

medan personerna i den andra gruppen är högutbildade med examen, och de rekryteras ofta vid universiteten. De platser där risken för rekrytering till extrema organisationer är störst är i skolor, i moskéer, i fängelser, i gym och vid universitet (Glees & Pope, 2005). Magnus Norell vid Totalförsvarets Forskningsinstitut [FOI] kan styrka att extrema grupper rekryterar nya medlemmar vid universitet (DN, 2005-07-11:A15). Forskning av Sageman (2004) ger vid handen att 94 av 132 (71 procent) undersökta muslimska terrorister hade någon form av universitetsutbildning (Victoroff, 2005:8).

Det principiella problemet här är att extremismen, och rekryteringen till extrema organisationer, antingen kan frodas eller stävjas vid våra högre lärosäten, beroende på vilka ställningstaganden universiteten tar vad gäller att främja demokrati och att förebygga och motverka extremism i och runt den egna verksamheten.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att se vilken ställning universiteten tar i uppfattningen om huruvida universiteten ska främja demokrati samt förebygga och motverka extremism och rekrytering av studenter till extrema organisationer, samt att därefter kunna placera in universiteten på en skala mellan den neutrala principen och den komunitära principen. Denna studie kommer förhoppningsvis leda till att universiteten och statsmakten tar upp och diskuterar frågan om universitetens stöd till samhället i syfte att förebygga politiskt våld. Det är också min önskan att andra myndigheter som inte traditionellt sett arbetat med dessa frågor också kommer att fundera på om de kan bidra med något. Det långsiktiga syftet är således att bidra till kampen mot politiskt motiverat våld som har samhällsomstörtande intentioner, det vill säga extremism och terrorism.

De frågeställningar jag vill försöka besvara är som följer:

1. Vilken ställning tar universiteten i uppfattningen om huruvida universiteten ska främja demokrati samt förebygga och motverka extremism och rekrytering av studenter till extrema organisationer?
2. Var på skalan mellan den neutrala principen och den komunitära principen kan universiteten placeras in?

1.3 Teori, metod och material

Jag kommer att studera universiteten utifrån en teori om statens förhållningssätt till sina medborgare (ur Rothstein, 2002). Staten kan välja mellan att ta ställning till värdefrågor och att vara neutral till värdefrågor, i detta fall till frågor om demokrati och extremism, och universiteten kommer att analyseras utifrån en kvalitativ idealtypsanalys. Materialet bygger främst på semistrukturerade intervjuer med företrädare för fyra svenska universitet.

1.4 Avgränsningar

Jag kommer inte att hänge mig åt att beskriva de extrema organisationer som eventuellt verkar vid universiteten. Syftet är inte att ta reda på om detta verkligen är fallet, utan att undersöka universitetens ståndpunkt. Även om detta inte skulle förekomma i just Sverige så finns det som sagt en omfattande forskning som stöder detta fenomen i en internationell kontext vilket gör problemet levande. Det handlar ju om ett förebyggande arbete som i sig själv syftar till att kunna bekämpa extremism i sin vagga - innan personer organiserar sig till politiskt våld och innan det händer i Sverige.

I metodavsnittet kommer jag att redogöra för de fyra universitet som ingår i studien. Antalet universitet utgör också en avgränsning, baserad på de universitet som var villiga att ställa upp. Jag har också baserat studien på en respondent från vardera universitet, då jag upplevt att det räcker för att få fram universitetens uppfattningar.

Det kommer inte att vara möjligt att dra generella slutsatser om alla Sveriges universitet utifrån den här uppsatsen, dels på grund av de få studerade fallen och dels eftersom studien är av en kvalitativ art där stora skillnader föreligger mellan universiteten.

1.5 Definitioner

1.5.1 Extremism och terrorism mot demokrati

Som läsaren redan märkt är jag något svävande vad gäller benämningarna extremism och terrorism; uttrycken används om vartannat och ibland brukas endast det ena av dem. Detta är inget ovanligt inom terrorismforskning eftersom det inte finns någon allmänt godtagen definition av begreppet terrorism. Dock behövs en definition av de begrepp jag vidare kommer att använda mig av.

Med extremism och extrema organisationer åsyftar jag alla ytterlighetsgrupperingar, -organisationer och -nätverk som står för en icke-demokratisk grundsyn och som försvarar, uppmanar till eller använder våld i sin kamp för att nå politiska mål. Således inkorporeras här *till exempel* extrema vänster- och högergrupperingar som antifascistiska grupper och nazistföreningar, radikala muslimska organisationer, autonoma nätverk och dylikt.

De gängse definitionerna av terrorism beskriver fenomenet som användande av eller hot om våld för att påverka en publik som i sin tur skall påverka regeringen och staten att förändra sin politik i en viss riktning. Just införlivandet av rädsla bland medborgarna i en stat är här grundläggande, samt en våldsutövning som riktar sig mot oskyldiga (jfr Wilkinson, 2005:1; Chalk, 1998:373; Crelinsten, 1998:393; Laqueur, 1987; Combs, 2003:8f; Cronin, 2003:33; Victoroff, 2005:4).

Uppsatsens syfte är att behandla alla slags ytterlighetsgrupperingar och då extremism är ett bredare begrepp än terrorism kan grupperingar som inte innefattas av de traditionella terrorismdefinitionerna här införlivas.

Genom att använda begreppet extremism gör jag det lättare både för mig och för läsaren. Frågan om huruvida antifascistiska rörelser som utövar våld mot polisen vid en demonstration eller nynazister som uppmanar till utrotning av icke-ariar vid ett torgmöte skall definieras som terrorister blir därmed onödig, eftersom de ändå kan konstitueras som extremister. Handlingarna extremister begår behöver inte heller alltid, till skillnad från terroristers, vara olagliga. Uppvigling är en sak – försvarande av våldshandlingar en annan.

Det vi egentligen relaterar till när vi talar om extremism eller ytterlighetsåsikter är ju faktiskt demokrati. Det är ur begreppet demokrati som begreppet extremism utgår ifrån, eftersom extremism betyder extrema åsikter. Extremismen kan följaktligen anses som demokratins motsats. Jag kommer att ha en vidare diskussion om extremism- och demokratibegreppen i teoriavsnittet (s. 8) för att närmare anpassa dem till denna uppsats.

1.5.2 Staten och universitetet

I denna uppsats kommer jag att använda mig av en anpassning av Rothsteins definition på statsbegreppet, som ”skall förstås som den kollektiva politiska ordningen oberoende av nivå” (Rothstein, 2002:13). Anpassningen är att jag inte bara ser staten som den *politiska* ordningen utan även som förvaltningen. Således omfattar denna definition till exempel regering, riksdag, statsförvaltning, landsting, kommuner samt statliga myndigheter och verk. Därför kommer jag att dit räkna även de statliga myndigheterna universitetet. Med begreppet universitet avser jag både statliga universitet och högskolor.

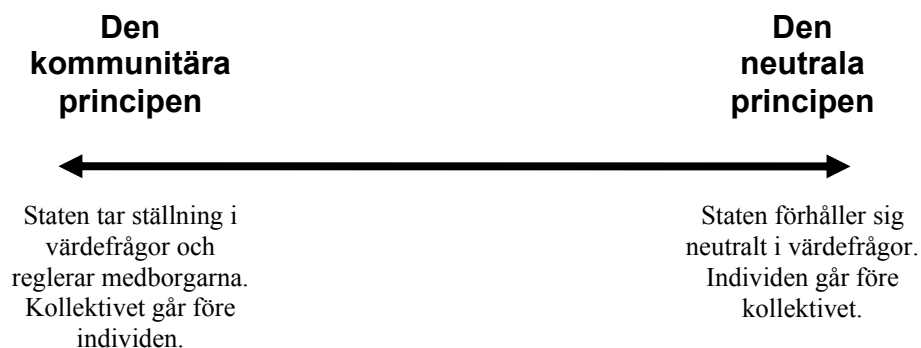
2 Teoretiskt ramverk

Huruvida motståndare till demokratin fritt ska få agera i samhället debatteras ibland inom statsvetenskapen. På ena sidan hävdar man att demokratin måste skydda sig mot extrema organisationer, varför de ska vara förbjudna. Detta föreligger främst i de länder med smärtsamma erfarenheter av diktatoriskt ledarskap. Därför är dessa anti-demokratiska organisationer förbjudna i vissa länder, som exempelvis Nazistpartier/föreningar i Tyskland. Motståndare till förbud anser att anti-demokratiska element måste mötas med öppen debatt och att man inte kan reglera människors rätt till åsikter (Bl.a. Hadenius, 2001:13).

Jag kommer i denna uppsats utgå från en teori som jag hämtat från Bo Rothstein (2002), vilken jag kommer att operationalisera till den här uppsatsens teoretiska ramverk. Detta kommer sedan att ligga till grund för hur jag i analysen klassificerar universiteten.

2.1 Statens förhållningssätt till sina medborgare

Bo Rothstein tar i sin bok ”Vad bör staten göra?” (2002) upp två principer om hur staten bör förhålla sig till sina medborgare. Staten kan välja mellan att å ena sidan propagera för och uppmuntra det som den anser vara ”goda” värden, och att å andra sidan vara neutral i sådana värdefrågor. Även om teorin är normativ, ämnar jag inte själv undersöka vad staten bör göra, utan använder teorin för att framhäva två motpoler mot vilka jag kommer att pröva de fyra universitetens agerande gentemot sina studenter.

Figur 1. Statens förhållningssätt till sina medborgare enligt Rothstein, 2002.

2.1.1 Den neutrala principen

Den neutrala principen (även kallad autonomiprincipen) utgår från individuella rättigheter. Enligt den yttersta neutrala principen ska staten förhålla sig *neutral* i värdefrågor, låta medborgarna leva som de önskar och således inte ta ställning till vad som är gott eller ont. Staten ska betrakta alla medborgare som ”moraliska varelser” och behandla dem med ”lika omtanke och respekt” (Rothstein, 2002:39). Med lika respekt menas att staten inte får begränsa medborgarnas frihet att ha olika åsikter eller livsstilar bara för att en majoritet av medborgarna tycker att de åsikterna eller de livsstilarna är dåliga. Staten ska inte ens försöka främja värderingar eller uppmuntra medborgarna i en annan riktning än den eget valda (Rothstein, 2002:39f).

Även om staten inte ska främja värderingar, anses enligt den neutrala principen inte alla värderingar lika goda eller lika onda (jfr värderrelativismen), utan moral och åsiktsfrågor anses lika naturligt för medborgare i den stat som förestår denna princip. Medborgarna anses däremot ha olika syn på vad som är bra och moraliskt för just dem, och de får propagera och argumentera för sin sak, i sammanslutningar eller enskilt, på möten och på gator och torg. Gränsen ligger istället vid statens tvångsmedel att påtvinga medborgarna dess syn på gott och ont. Så det är bara staten och dess institutioner som ska hållas neutrala (Rothstein, 2002:42 och 51).

Den neutrala principen erkänner också medborgarna rätten att välja fel, att göra misstag. Även om man kan misstänka att en medborgare kommer att ångra ett visst val efteråt, ska inte staten gå in och hindra denna medborgare (Rothstein, 2002:43).

Om statens eller majoritetens målsättning på något sätt skulle inskränka på den enskilde medborgarens rättigheter till lika omtanke och respekt, fungerar medborgarens vilja som överordnad statens. Således korrelerar detta inte med utilitarismens syn på ”största möjliga lycka åt största möjliga antal” utan den enskilde går här före det kollektiva (Rothstein, 2002:43).

2.1.2 Den kommunitära principen

Den kommunitära principen utgår i kontrast mot den neutrala principen från det kollektiva. Den yttersta kommunitära principen utgår ifrån att staten ska *ta ställning* i värdefrågor. Utifrån dessa ställningstaganden ska staten sedan reglera samhället och medborgarna på ett ur statens synvinkel gott sätt. Enligt principen är vissa värderingar värda att försvaras och medborgarna ska insocialiseras i statens värderingar. Några värderingar som staten kan främja är till exempel demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, och social jämlikhet (Rothstein, 2002:44ff).

Detta synsätt bygger på att ingen helt fritt kan bestämma hur han eller hon upplever och tolkar sin omvärld och vad som anses gott och ont. Med eller utan statens inblandning påverkas vi alla av vår omgivning, vilken insocialiserar oss i sina värderingar. Det kan vara olika sociala enheter som familj och vänner eller

föreningar och arbetsplatser (Rothstein, 2002:48f). Det är därför statens skyldighet att forma individerna och de sociala grupperna till ett rättroende kollektiv.

Om en medborgare gör ett felaktigt val kan denne beivras, eller tillrättavisas på andra sätt. Felaktiga åsikter kan kväsas genom utbildning i den rätta läran, eller straff utmätas för den som gör fel (Rothstein, 2002:45).

Främjandet av statens idéer och värden ses som ett sätt att skapa lycka åt så många som möjligt. Att medborgarna kanske inte alls tycker som staten är ingenting som bekymrar, eftersom det är staten som alltid vet bäst, även om medborgarna kan tycka annorlunda. Individuella rättigheter får här således stå tillbaka för det som är bäst för kollektivet, för staten (Rothstein, 2002:59).

2.2 Teoretisk anpassning

Jag måste göra en kontextuell anpassning av denna teoribildning för att kunna förstå och analysera universitetens agerande gentemot sina studenter vad gäller hanteringen av extremism.

2.2.1 Begreppsanpassning

Den första anpassningen gäller begreppet staten. Eftersom jag håller fast vid min tidigare definition av staten (att begreppet omfattar de statliga myndigheterna universiteten, se s. 4), ger detta vid handen att jag kommer att flytta ner den följande teoribildningen till universitetsnivå. Vidare kommer jag att utgå ifrån att universiteten i grunden är demokratiska.

Den andra anpassningen gäller begreppen demokrati och extremism. Det vi egentligen relaterar till när vi talar om extremism eller ytterlighetsåsikter är ju faktiskt demokrati. Det är ur begreppet demokrati som begreppet extremism utgår ifrån, eftersom extremism betyder extrema åsikter (jfr s. 4) - antingen extrema ytterlighetsåsikter eller extrema åsikter utanför den gängse höger/vänster-politiska skalan (som religiös extremism). Extremismen kan följaktligen anses som demokratins motsats.

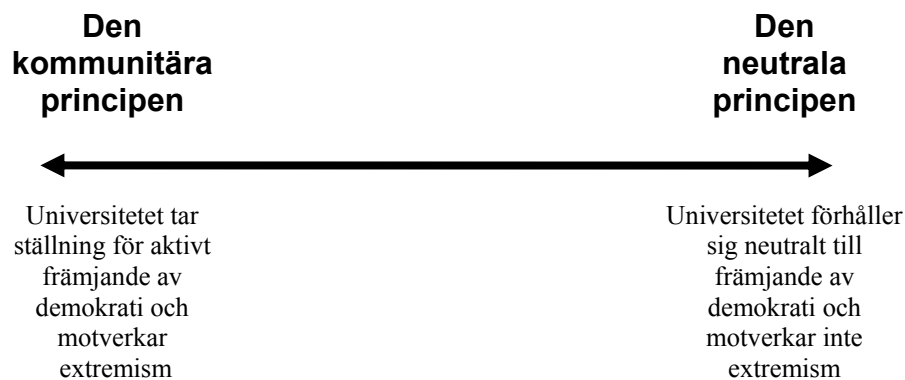
Hanteringen av extremism är således de facto en fråga om huruvida universiteten verkligen tar ställning i värdefrågan om att demokrati är bra och att extremism är dåligt, det vill säga om de aktivt främjar demokrati eller inte, samt om detta ställningstagande verkligen aktivt efterlevs.

2.2.2 Universitetens förhållningssätt till sina studenter

På universitetsnivå blir statens förhållningssätt till sina medborgare istället *universitetens förhållningssätt till sina studenter*.

Enligt den yttersta autonomiprincipen ska universitetet förhålla sig *neutral* i värdefrågor, låta studenterna leva som de önskar och således inte ta ställning till vad som är gott eller ont. Enligt denna princip ska inte universitetet främja demokratin, eller kämpa mot extremism. Alla studenter ska uppfattas som moraliska individer vars åsikter ska behandlas med respekt, även om de åsikterna går emot universitetets mening om vad som är gott eller ont. Den individuella extremisten ska således få sprida åsikter och propaganda som han eller hon vill, utan att universitetet ska främja, uppmuntra eller påtvinga andra värderingar.

Den yttersta komunitära principen utgår ifrån att universitetet ska *ta ställning* i värdefrågor. Utifrån dessa ställningstaganden ska universitetet sedan reglera sin verksamhet och studenterna på ett ur universitetets synvinkel gott sätt. Universitetet ska enligt den komunitära principen främja demokratin med dess principer som det goda, och kämpa mot extremism och ytterlighetsåsikter.

Figur 2. Universitetets polära förhållningssätt till sina studenter vad gäller främjande av demokrati och kampen mot extremism. Anpassad utifrån Rothstein, 2002.

Universitetet kan följaktligen uttrycka sin vilja på olika sätt i sitt förhållningssätt till sina studenter. Dels kan universitetet bestämma att det antingen ska agera efter den komunitära principen (att främja demokrati och bekämpa extremism) eller autonomiprincipen (inte ta ställning till demokrati eller extremism), och dels hur och på vilket sätt detta ska utföras. Denna uttryckta vilja mynnar sedan ut i en viss typ av agerande. I verkligheten är det dock inte så enkelt att universitetens enda handlingsfrihet är att välja mellan dessa två principer, utan i verkligheten måste man bedöma universitetens ställning som närmare den ena principen än den andra.

Det är utifrån svaren på mina intervjufrågor jag ämnar undersöka universitetet. De två motpolerna utgör referenser när jag senare i analysen kommer att placera in de fyra universiteterna på skalan mellan den neutrala och den komunitära principen (jfr Esaiasson et al, 2002:154).

3 Metod och material

Som metod för att samla data i min uppsats valde jag att använda semistrukturerade intervjuer, vilka jag sedan analyserade genom en idealtypsanalys. Litteraturen jag använt för att hitta rätt metod, analysverktyg och material är Esaiasson et al (2002), samt May (1997).

3.1 Datainsamling genom intervjuer

Då jag vill undersöka svenska universitets uppfattningar kring extremism valde jag att intervjua företrädare för lärosätena.

3.1.1 Urval av universitet och respondenter

Det finns fjorton universitet i Sverige med statligt huvudmannaskap (Högskoleförordningen, Bilaga 1);

- Uppsala universitet	- Kungliga Tekniska högskolan
- Lunds universitet	- Luleå tekniska universitet
- Göteborgs universitet	- Karlstads universitet
- Stockholms universitet	- Växjö universitet
- Umeå universitet	- Örebro universitet
- Linköpings universitet	- Mittuniversitetet
- Karolinska institutet	- Sveriges lantbruksuniversitet

Jag ville att flera lärosäten skulle vara med i min studie och jag valde att också ta med två statliga högskolor;

- Malmö högskola	- Södertörns högskola
------------------	-----------------------

Detta för att komplettera med ett par högskolor som har ett stort antal studenter. Då sexton intervjuer är lite mycket att hantera utgick jag ifrån att alla inte skulle vilja eller kunna delta.

Vad gäller vilka respondenter som skulle vara aktuella bestämde jag mig för att i första hand inrikta mig på rektorerna, eftersom de har det övergripande ansvaret för verksamheten. Dock var jag medveten om att rektorerna är upptagna

människor, och utökade därför möjliga respondenter efter hand till att även innefatta andra i universitetsledningen, som prorektorerna och prefekter.

Jag startade med att ringa till sekreterarna till rektorerna vid alla universiteten för att göra en intervjufrågan. Därpå skickade jag ut e-post till rektorerna eller deras sekreterare med en förklaring till vad intervjun skulle handla om, en bakgrund till ämnet samt de övergripande intervjufrågorna. I de fall då rektorn inte hade tid skickades min intervjufrågan vidare till andra än rektorerna.

3.1.2 Medverkande universitet och respondenter samt bortfall

Jag utgick som sagt ifrån att alla tillfrågade inte skulle vilja eller kunna delta i studien. Så var också fallet.

De universitet och respondenter som till slut ställde upp var;

- Uppsala universitet	Lena Marcusson	Prorektor
- Örebro universitet	Jan-Erik Gidlund	Rektor
- Lunds universitet;	Hans Modig	Akademisekreterare
- Karlstads universitet	Lars Haglund	Prorektor

Vissa av de tillfrågade universiteten hörde aldrig av sig, inte ens efter att jag påmint dem med ytterligare e-post. Luleå Tekniska universitet hörde tyvärr av sig för sent för att jag skulle kunna genomföra en intervju med dem.

I min iver att få tag på så många respondenter som möjligt var jag enfaldig nog att skriva i det inledande utskicket att det gick bra att svara på frågorna skriftligen per e-post. Således fick jag skriftliga svar av låg kvalitet och kvantitet från Stockholms universitet, Göteborgs universitet och Mittuniversitetet. Anledningen till detta var att företrädarna inte hade tid. Jag valde på grund av att intervjuerna var långt ifrån heltäckande att inte använda mig av dem, trots att vissa av dem verkligen var intressanta.

3.1.3 Information till respondenterna

Vad gäller frågan om vilken information jag skulle ge respondenterna i förväg valde jag mellan två tillvägagångssätt. Jag valde dels mellan att ställa mina relativt kontroversiella frågor direkt, utan information, och dels att ställa dem efter att i förväg ha berättat om intervjuens syfte, bakgrund och de kommande intervjufrågorna.

Fördelen med det förstnämnda tillvägagångssättet är att den tillfrågade inte är beredd på frågorna och därmed kan ge ett mer ärligt svar. Dock finns det problem med denna metod i och med att intervjupersonen kanske inte kan eller vill ge något svar vilket gör att viktig information riskerar att förloras. Likaså kan intervjupersonen vara mindre benägen att ställa upp på en intervju utan att veta vad den kommer att handla om. Syftet med uppsatsen är också att få

universitetens uppfattning i frågorna, varför jag inte ville att respondenterna som representerar universiteten skulle ge inkorrekta impulssvar.

Därmed valde jag den senare metoden, också eftersom frågornas natur gör att det är bra med förberedelse. Likaså är det till och med kanske grundläggande för intervjupersonen att konsultera annan personal vid universiteten för att få en samlad syn och för att få fram det eftersökta materialet. Således skickade jag i förväg, per e-post, både bakgrundbeskrivning och de övergripande intervjufrågorna (se Bilaga 1).

3.1.4 Val av metod för datainsamling

Min mening var att med hjälp av insamlade data nå fram till universitetens ståndpunkter vad gäller extremism vid universiteten. För att göra detta valde jag att göra semistrukturerade intervjuer över telefon. Semistrukturerade intervjuer bygger på i förväg bestämda och både specificerade som övergripande intervjufrågor där intervjuaren har stor möjlighet att fördjupa svaren (May, 2001:150f). Detta i motsats till strukturerade och ostrukturerade metoder. I den förstnämnda utgår intervjuaren från ett strikt frågeformulär där variation av frågorna är obefintlig och där forskaren eftersträvar kvantitativt material (May, 2001:149f). Jag tyckte dock att det var viktigt att kunna fördjupa mig i intervju svaren och kunna ställa följdfrågor, varför den strukturerade metoden valdes bort. Den senare metoden är helt öppen i den meningen att inga specificerade frågor ställs och där respondenten får prata på som de vill, utan ledning från intervjuaren (May, 2001:151f). Eftersom svaren kan vara mycket olikartade vid ostrukturerade intervjuer försvårar detta jämförelser mellan intervjuerna (May, 2001:168). Eftersom det är intressant att jämföra universitetens åsikter valdes den metoden bort.

Telefonintervjuer användes eftersom jag ansåg att det var smidigast och för att det tog små finansiella kostnader i anspråk.

3.1.5 Intervjufrågor

Vi måste vad gäller intervjufrågorna skilja på min ursprungliga idé och mitt verkliga agerande. Tanken med de ursprungliga intervjufrågorna som jag skickade till alla jag ville skulle ställa upp på intervju var att få en bred bas att stå på inför den efterkommande analysen. Jag valde att sätta upp tematiskt uppbyggda frågor som tillät fördjupningar och följdfrågor. Inledningsvis behandlade frågorna det generella säkerhetsarbetet vid universitetet, om farliga ämnen samt samarbete med andra myndigheter. Detta för att kunna identifiera vilka säkerhetsfrågor som prioriterades och diskuterades vid respektive universitet. Sedan handlade frågorna om synen på extremism, demokratifrämjande och rekrytering av studenter till extrema organisationer. Nästa tema behandlade olika tvångsmedel som universiteten skulle kunna tänkas använda i säkerhetsarbetet, och det sista temat handlade om vilka konsekvenser säkerhetsarbetet kan få.

Detta ledde till slut till att jag i min analys endast använde frågorna och svaren som behandlade extremism, demokratifrämjande och rekrytering av studenter till extrema organisationer. Jag valde att inte använda mig av frågorna och svaren från de andra ämnena eftersom det inte gav bäring åt den egentliga studien. Se bilaga 1 för de utskickade intervjufrågorna.

3.1.6 Genomförande och utskrift av intervjuerna

Intervjuerna genomfördes per telefon. Telefonintervjuerna spelades in för att underlätta för min analys. Intervjupersonerna har självklart gett sitt godkännande till detta.

Frågorna ställdes i varierande ordning beroende på hur intervjupersonen svarade och hur samtalet tedde sig, och jag var noga med att påpeka att det var universitetets uppfattning som jag ville ha och inte den enskilde representantens.

Intervjuerna, som spelades in, skrev jag ut ordagrant efteråt så att jag noggrant skulle kunna analysera dem. Tveksamheter, utfyllnadsord och upprepningar finns därför med i utskriften.

3.2 Datainsamling från tryckta källor

Jag har även använt tryckta källor, i inlednings-, teori- och metodavsnitten. Källorna är böcker och rapporter från erkända forskare samt tidningsartiklar från respekterade dagstidningar.

3.3 Analyismetod

För att analysera intervju svaren utifrån Rothsteins teori har jag valt en *idealtypsanalys*, eftersom jag är intresserad av att klassificera universiteten utefter utmärkande drag. Teorin utgör nämligen en utomordentligt klar grund för en sådan analys, då två extrema motpoler där står mot varandra (jfr Esaiasson et al, 2002:156). Grunden i en idealtypsanalys är att idealtyperna är abstraktioner av verkligheten, och de undersökta objekten är i verkligheten sällan eller aldrig exakt som idealtypen utan endast närmare eller längre ifrån den (Esaiasson et al, 2002:154).

Jag kommer att jämföra universiteten med de abstrakta idealtyperna (de neutrala och kommittära principerna) och därmed kan jag utläsa kännetecknande drag hos universiteten och se i vilken utsträckning universiteten liknar idealtyperna. Frågan är således inte huruvida universiteten tillhör en viss klass utan i vilken utsträckning de liknar idealtyperna (Esaiasson et al, 2002:154ff).

Analysen började med att jag gjorde en kategorisering, eller kodning, av materialet. Kategoriseringen kan inte ske hur som helst, utan måste bygga på studiens problem, syfte och teoretiska ramverk, även om dessa förhållanden måste kunna förändras något beroende på utkomsten av intervjuerna (May, 2001:169). Jag genomförde redan innan intervjuerna en kategorisering av frågorna genom att skriva mitt intervjuunderlag, men efter intervjuerna upptäckte jag ett annat, dock liknande, sätt att göra det på. Kategoriseringarna blev sedan mina analysverktyg. Dessa presenteras på sidan 15.

3.4 Tillförlitlighet

En forskningsuppgifts tillförlitlighet mäts oftast med hjälp av validitet och reliabilitet. Validitet är att forskaren verkligen undersöker det åsyftade problemet, medan reliabilitet betyder att det är möjligt för forskaren att mäta precist (Lundquist, 1993:99).

Jag anser att det teoretiska ramverket överensstämmer med de operationaliserade analysverktygen, vilket gör att det har varit möjligt att undersöka det jag åsyftat.

Jag redogör hela tiden för hur jag byggt upp min undersökning, för de frågor jag ställt till respondenterna och hur analysen gått till. Således borde det vara lätt att följa med i studien och se hur jag kommit fram till mina resultat. Därmed anser jag att jag uppfyllt kravet på intersubjektivitet (jfr Lundquist, 1993:52).

Mina klassificeringar av universiteten är helt stipulativa, och det är möjligt att andra forskare skulle dra andra slutsatser av det insamlade materialet. Jag har dock argumenterat öppet om varför jag klassificerat vissa universitet så och vissa så och hoppas att tillförlitligheten därmed är säkrad även där.

Om intervjuerna skulle utföras av någon annan, eller om intervjuerna skulle göras om, skulle kanske svaren inte bli samma som nu. Jag klargjorde för respondenterna att det var just universitetets uppfattningar jag sökte och skiljde därigenom mellan individens personliga ställningstaganden och universitetens.

Det är inte möjligt att dra generella slutsatser från mina resultat, dels eftersom jag undersökt så få universitet och dels eftersom denna kvalitativa studie uppvisat en så stor variation i svar och bedömningar. Således bygger resultaten endast på de undersökta universiteten Uppsala, Örebro, Lunds och Karlstads universitet och andra universitet och högskolor kan ha helt skilda uppfattningar i de undersökta frågorna. Jag upplever inte detta som ett problem eftersom jag skulle ha varit tvungen att undersöka samtliga fjorton svenska universitet för att kunna dra generella slutsatser om alla universitet i Sverige.

4 Universiteten och extremismen

I detta kapitel kommer jag att genomföra min analys sammanlänkat med att jag presenterar mina data. Jag kommer att analysera universiteten ett efter ett eftersom det då blir lättare att få en överblick.

4.1 Klassificeringsverktyg

För att kunna klassificera universiteten till en av de båda principerna har jag sorterat in den insamlade datan under olika teman, vilka utgör mina klassificeringsverktyg (jfr Esaiasson et al, 2002:152).

<p>1. Medvetenhet om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer</p> <p>Huruvida universitetsledningen är medveten om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer eller ej kan ge en indikator på ställningstagandet.</p>
<p>2. Rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer</p> <p>Huruvida universitetet har upptäckt att det förekommer rekrytering av sina studenter till extrema organisationer eller ej kan också vara en indikator på ställningstagandet.</p>
<p>3. Främjande av demokrati</p> <p>Även om universitetet uttrycker demokratiska värderingar är ställningstagandet för ett aktivt demokratifrämjande mer eller mindre tydligt och verksamt i verkligheten. Ett neutralt positionerat universitet kan fortfarande uttrycka en demokratisk grundsyn.</p>
<p>4. Förebyggande och motverkande av extremism</p> <p>Även om universitetet uttrycker demokratiska värderingar är ställningstagandet emot extremismen mer eller mindre tydligt och verksamt i verkligheten.</p>
<p>5. Förebyggande av rekrytering till extrema organisationer</p> <p>Just förebyggandet av rekrytering till extrema organisationer är åter ett ställningstagande som kan skattas som mer eller mindre tydligt och verksamt i verkligheten.</p>
<p>6. Krav på att studenter och anställda ska efterleva demokratiska principer</p> <p>Huruvida universitetet ser positivt eller negativt på att de ska kunna ställa krav på studenter och anställda att de efterlever demokratiska principer är ytterligare ett ställningstagande som kan anses som neutralt eller komunitärt.</p>
<p>7. Kontroll av de öppna studentföreningarna</p> <p>Universitetet är skyldigt att låna ut sina lokaler till studentföreningar, men endast under förutsättning att de är demokratiskt uppbyggda. Universitetet skulle genom att aktivt kontrollera de öppna studentföreningarnas demokratiska uppbyggnad kunna ta en klar ställning för demokratiska värden, och vice versa.</p>

Det räcker inte med att endast fråga universiteten om de tar ställning för demokrati och emot extremism för att få reda på ett gott resultat. Det är nämligen för uppenbart att alla skulle hävda att detta är fallet. Således har jag ställt flera frågor om olika aspekter av demokratiarbetet och om extremism. Efter intervjuerna har jag identifierat de ovan beskrivna temana, eller analysverktygen, för att kunna sortera och sedan klassificera universiteten.

4.2 Uppsala universitet

Lena Marcusson, Prorektor, var den som i min undersökning företrädde Uppsala universitet.

4.2.1 Medvetenhet om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer

Vid Uppsala universitet är personalen i ledningen medveten om det generella problemet med att extrema organisationer kan komma att rekrytera medlemmar bland universitetets studenter. Rekryteringsfrågan har diskuterats med säkerhetspolisen, uppger Marcusson, men regeringsföreträdare har inte varit inblandad i några diskussioner av detta slag.

4.2.2 Rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer

Uppfattningen vid Uppsala universitet är att det inte förekommer någon rekrytering av dess studenter till extrema organisationer.

”Det är möjligt att vi är aningslösa, men... men vi har inte noterat det [...]” (Lena Marcusson).

4.2.3 Främjande av demokrati

Uppsala universitet anser sig ha ett ansvar för att bidra till utveckling av demokrati.

”Vi ska ju verka för demokratins idéer” (Lena Marcusson).

Även om Uppsala universitet ska verka för demokratins idéer medger Marcusson att det är en tolkningsfråga, eftersom universitetet samtidigt ska vara oberoende.

”Vi ska inte propagera, men demokratins idéer ska vara vägledande i vår verksamhet” (Lena Marcusson).

Marcusson tydliggör skillnaden mellan grundskolor/gymnasium och universiteten när det handlar om hantering av extremism och demokratifrämjande. Hon menar att grundskola/gymnasium har ett större ansvar i det demokratifrämjande arbetet.

”[V]i har att göra med vuxna människor på universitetet, som studenter [...] då blir det en annan... Ordningsfrågorna blir ju inte av samma karaktär riktigt [...]” (Lena Marcusson).

4.2.4 Förebyggande och motverkande av extremism

Vad gäller synen på hanteringen av extremism och ytterlighetsidéer generellt är ställningen klar vid Uppsala universitet. Den fria forskningen och öppen debatt är mycket betydelsefull, där idéer ska granskas och argumenteras kring.

”I forskningen måste olika idéer få testas, även saker som verkar konstiga måste få prövas och idéer måste få framföras” (Lena Marcusson).

Universitetet sätter sina gränser där lagen gör det, det vill säga generella gränser för yttrandefriheten. Gränsen gäller för både forskning och undervisning.

På frågan om universitetet har ett samhällsligt säkerhetsansvar när det gäller frågor om extremism svarar Marcusson att universitetet har ett säkerhetsansvar för den egna verksamheten, men säger vidare att det har ett indirekt ansvar för att stärka demokratin vid universitetet i stort och att detta visserligen kan tolkas som ett säkerhetsansvar vad gäller extremism.

Uppsala universitet förebygger inte extremism på något aktivt sätt. Det som görs är den övergripande utvecklingen av demokratin vid universitetet, det vill säga att universitetets verksamhet är demokratisk.

I: ”Det finns inga medel som ni skulle kunna använda för att förebygga extremism vid universiteten?”

Ip: ”Nej, alltså, vi följer de antagningsregler som gäller och sen när studenterna kommer hit så, ja men som sagt, vi utgår ju ifrån att det är vuxna människor, vi försöker ge en utbildning som präglas av respekt för individen och för demokratiska värden. Också för att man ska argumentera för sin åsikt och inte kämpa ner andra med fel åsikter. Så det är på det planet vi verkar.”*

4.2.5 Förebyggande av rekrytering till extrema organisationer

Marcusson menar att det är polisens uppgift att ha hand om stävande och förebyggande av rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer, men menar att det är viktigt att universitetet har den bra kontakt som nu finns med polisen om man observerar hotfulla eller olagliga verksamheter. Men det är, enligt henne, inte universitetets uppgift i att hålla i det.

Ledningen har ingen utarbetad plan för rekryteringsfrågan, eftersom de inte har uppfattat att det är ett problem idag. I dagsläget är man överens om att man har de kanaler och kontakter man behöver både med säkerhetspolisen och med

---

* I: Intervjuare (Carl-Johan Engblom), Ip: Intervjuperson (Lena Marcusson).

den öppna polisen i fall det skulle hända något eller man skulle upptäcka något som har koppling till extremism och våld. Universitetets säkerhetschef, myndighetschef och den juridiska avdelningen träffar polisen ungefär en gång om året då allehanda frågor tas upp, men inga konkreta aktuella problem har framkommit. Även rekryteringsfrågan har diskuterats på dessa möten i viss mån, där universitetsledningen har frågat polisen om de har sett några tecken på att det förekommer några sådana tendenser. Så har inte varit fallet så vitt Marcusson har varit med om.

Hon tycker inte heller att universitetet skulle kunna förebygga rekrytering av studenter till extremism.

I: ”Så ni kan inte se att ni kan göra något för att stävja eller förebygga det här [rekrytering] på något sätt?”

Ip: ”Nej, i dagsläget har jag svårt att se det”.*

4.2.6 Krav på att studenter och anställda ska efterleva demokratiska principer

Uppsala universitet tycker inte att det ska riktas ett demokratikrav mot studenter och anställda. Hon menar att det gäller att ha moment i utbildningen som gör att man verkligen tränar ett demokratiskt förhållningssätt.

Frågan om huruvida universitetet ska kräva av studenter och anställda att de efterlever ett demokratiskt synsätt diskuterades för ett antal år sedan. Man upptäckte då från universitetets sida att en person som gått igenom fyra års studier vid lärarutbildningen var aktiv nazist och propagerade ute på gator och torg. Det hade inte märkts i undervisningen och han hade mycket goda studieresultat. Marcusson menar att man inte kan relegera en sådan person och förvägra honom sin lärarexamen.

”[D]et går inte att bara spärra ut någon på grund av åsikter” (Lena Marcusson).

4.2.7 Kontroll av de öppna studentföreningarna

Kontrollen av studentföreningar skiljer sig åt mellan så kallade öppna studentföreningar som startas av studenter själva och nationer och studentkårer. De senare har, enligt Marcusson, universitetet närmare anledning att ha kontakt med för att veta vad de står för, eftersom universitetet godkänner stadgar och dylikt i vissa avseenden.

---

* I: Intervjuare (Carl-Johan Engblom), Ip: Intervjuperson (Lena Marcusson).

”[N]är det gäller studentföreningar i övrigt så tycker vi nog att det är en poäng i att vi håller ett avstånd och inte liksom anser att vi har någon anledning att granska vad de håller på med, utan det ska vara öppna föreningar” (Lena Marcusson).

Marcusson medger ändå att det finns starka kopplingar mellan universitetet och de öppna studentföreningar som verkar vid och i kring universitetet. Ibland händer det att föreningarna vill ha bidrag;

”[...] och då får man så klart be att de talar om vad de har för verksamhet” (Lena Marcusson).

Ibland händer också att universitetet medverkar i olika evenemang tillsammans med föreningarna. Den tydligaste förbindelsen är dock genom utlåning av lokaler. Universitetet har en skyldighet att låta studentföreningarna få använda universitetets lokaler till möten. Det enda kriteriet är att föreningarna måste vara demokratiskt uppbyggda, och detta ska egentligen kontrolleras.

”Men jag vill inte påstå att det har aktualiserats, de flesta studentföreningarna känner man ju till sedan tidigare” (Lena Marcusson).

4.2.8 Sammanfattning och klassificering

Min tolkning och stipulativa klassificering av Uppsala universitet är som följer.

Jag tolkar de ovanstående uttalandena som att universitetet inte tar en klar ställning för aktivt demokratiframjande eller emot extremism. Även om universitetet tycker att demokrati är något gott, så anses det att man inte kan påtvinga någon student eller anställd demokratiska värden. I det stora hela menar universitetet att öppenhet och respekt för alla slags åsikter, hur odemokratiska de än må vara, är viktigare än att ta klar ställning emot extremism och aktivt försöka bekämpa den. Just det faktum att alla studenter uppfattas som vuxna människor och därmed anses vara ”moraliska varelser” gör att de bäst kan bestämma över sina liv (jfr Rothstein, 2002:39).

Universitetet menar att det är tveksamt att man aktivt ska främja demokrati, och jag tolkar universitetets uttalanden som att utvecklandet av demokrati endast omfattar hur själva universitetet är uppbyggt. Att universitetet accepterar att en lärarstuderande är aktiv nazist, tyder på att detta är fallet.

Universitetet tar genom att inte kontrollera de öppna studentföreningarnas demokratiska uppbyggnad inte heller en klar ställning för demokratiska värden. Svårigheter att se hur universitetet ska kunna förebygga extremism och rekrytering till dylika organisationer får mig att tro att frågan inte har en särskilt hög status.

Ledningen vid Uppsala universitet är medveten om det generella problemet med att studenter kan rekryteras till extrema organisationer. Fastän man är medveten om detta görs ingenting för att aktivt förebygga det. Man har inte

upptäckt att detta förekommer vid just Uppsala universitet, så troligtvis betyder det att det måste hända något innan man agerar.

Ovanstående anledningar leder mig till att klassificera Uppsala universitet till närmare den neutrala principen än den komunitära.

Figur 3. Klassificering av Uppsala universitet.

4.3 Örebro universitet

Rektor Jan-Erik Gidlund var den som företrädde Örebro universitet i min undersökning.

4.3.1 Medvetenhet om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer

Gidlund berättar att han sedan en tid vetat om det utländska problemet med terrorismrekrytering vid universitet. Under universitetens gemensamma rektorsmöten har nämligen detta diskuterats. Under ett rektorsmöte under 2005 fick rektorerna en föredragning från säkerhetspolisen om högskolans säkerhetsproblem. Utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky var också med under mötet där säkerhetspolisen redovisade dels hur den internationella bilden ser ut och dels vilka indikationer som man hade då.

4.3.2 Rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer

Örebro universitet har inte mer handfast upptäckt någon rekrytering av dess studenter till extrema organisationer. Gidlund medger att universitetet har femton tusen studenter och trettonhundra anställda och att det därför kan vara svårt att överblicka, men universitetet har inte haft några hotbilder som har haft att göra med denna fråga. En tillfälligt anställd lärare som var Sverigedemokrat är det närmaste extremism och risk för rekrytering eller reklam för extremism som Gidlund kan erinra sig.

4.3.3 Främjande av demokrati

Gidlund tycker att universitetet har ett ”jätteansvar” för att främja demokrati och förebygga extremism vid universitetet.

”Även om man inte formellt har ansvaret måste man ta det ansvaret, för här går ju en halv generation igenom. I det här kommersialiserade samhället är det så få arenor där man i en väldigt formativ fas kan spela den här demokratirollen” (Jan-Erik Gidlund).

Bäst demokratifrämjning sker enligt Örebro universitet genom att man bygger ett system som får studenten att känna sig delaktig, samt att det finns en genomskinlighet och förutsägbarhet. Respekt för alla individer, med frihet från diskriminering samt rättvis likabehandling utgör grunden i detta.

Universitetet har haft ett särskilt stort demokratiprojekt som heter ”Det demokratiska universitetet”, och de försöker på olika sätt främja den typen av värderingar. Gidlund säger sig vara väldigt angelägen att utveckla föreningslivet på campus, och har startat ett arbete som heter ”Levande campus” där universitetet försöker utveckla demokratiska mötesplatser för kulturverksamhet och föreningsevenemang på campus.

”Det ser vi som ett väldigt bra sätt att också ha en renhållning här” (Jan-Erik Gidlund).

Arbetet innebär att universitetet stöder en rad olika föreningar som ordnar bland annat dansevenemang, en konsthall, bio, och en konsertsal med konserter flera gånger i veckan. Målet är att skapa en levande yta där människor umgås och möts över gränser, och främja demokratiska mål.

4.3.4 Förebyggande och motverkande av extremism

Gidlund uppger att Örebro universitet har ett jättestort ansvar för att förebygga extremism vid universitetet och detta gör man genom det aktiva demokratifrämjande arbetet. Att motverka extremismen ligger hela tiden i bakhuvudet och är en anledning till initiativet till ”Levande campus”.

4.3.5 Förebyggande av rekrytering till extrema organisationer

Universitetet har också ett ansvar för att förebygga rekrytering till extrema organisationer, menar Gidlund. Efter rektorsmötet har dock inte problemet med rekrytering till extremism avhandlats något särskilt i universitetsledningen.

”Vi kanske får erkänna oss vara lite naiva, men vi har inte sett det som något stort problem för oss i alla fall” (Jan-Erik Gidlund).

4.3.6 Krav på att studenter och anställda ska efterleva demokratiska principer

Frågan om huruvida universitetet ska ställa krav på studenter och anställda att de efterlever demokratiska principer är mycket komplicerad anser Gidlund. Han menar på att allt beror på var de odemokratiska åsikterna framförs.

”Rent allmänt kan man säga att vi inte tolererar att man har någon form av [extremist]möten på campus” (Jan-Erik Gidlund).

Enligt Gidlund accepterar inte universitetet att man håller på med propaganda som inte är förenlig med universitetets grundvalar i samband med utbildning eller forskning.

Örebro universitet hade en gång en tillfälligt anställd lärare som visade sig vara styrelseledamot i Sverigedemokraterna. Universitetet kunde inte göra något för att komma till rätta med problemet med läraren, eftersom Sverigedemokraterna är ett fullt lagligt parti.

”Man kan inte svartlista folk” (Jan-Erik Gidlund).

Det Gidlund förvissade sig om var att det inte bedrevs extremistisk propaganda i undervisningen, och några sådana rapporter fick han inte. I så fall hade ärendet tagits upp i personalansvarsnämnden.

4.3.7 Kontroll av de öppna studentföreningarna

Den kontroll av studentföreningar som sker är då öppna studentföreningar söker föreningsbidrag och om de vill hyra universitetets lokaler.

Universitetet tolererar inte att man har någon form av extremistmöten på campus. Man får inte använda universitetets lokaler för sådant. Det kontrolleras genom att universitetsledningen tar reda på vilka som hyr lokalerna.

”[O]rganiserade möten utav kända [extremist]grupper har vi inte på campus” (Jan-Erik Gidlund).

Kontrollen är jätteviktig menar Gidlund som inte vill sammankopplas med någon form av extremism.

”Där försöker vi ha god ordning. Vi vill inte förknippas med sånt här” (Jan-Erik Gidlund).

Om universitetet upptäcker att föreningar bedriver verksamhet som inte är förenlig med universitetets ståndpunkter får de inte bidrag.

Företrädare för universitetet har dock inte bevistat något möte eller någon tillställning som en enskild studentförening hållit, eftersom de inte känner till att det skulle ha förekommit någon propaganda eller någon ytterlighetsrekrytering.

4.3.8 Sammanfattning och klassificering

Min tolkning och stipulativa klassificering av Örebro universitet är som följer.

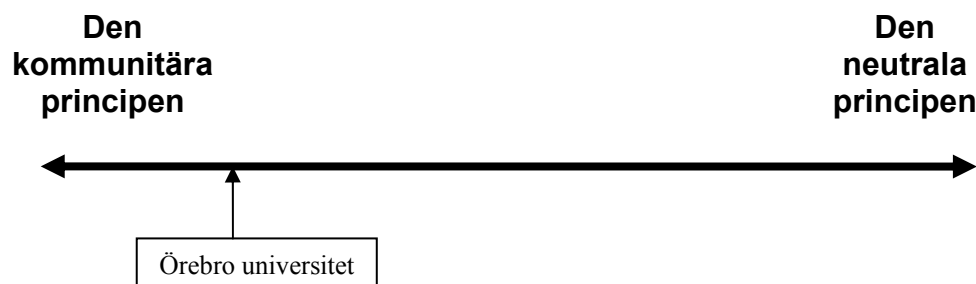
Örebro universitet tar ett aktivt ställningstagande för demokratiframjning och emot extremism. Just genom påpekandet att de måste ta ett demokratiframjande ansvar även om de inte har ett formellt ansvar och genom de många projekten, som till exempel ”Levande campus”, befäster universitetet sin kamp mot extremism.

Universitetet kontrollerar de öppna studentföreningarna och främjar därmed demokratin inom föreningslivet.

Ledningen vid Örebro universitet har blivit informerade om att studenter kan komma att rekryteras till extrema grupper vid universitetet. Eftersom inget sådant upptäckts har inga ytterligare åtgärder vidtagits, men man arbetar som sagt kontinuerligt med att förebygga det genom det aktiva demokratifrämjande arbetet.

Universitetet beklagar att det funnits en lärare med extrema åsikter, men eftersom Sverigedemokraterna är ett lagligt parti kunde inget göras. Även om universitetet inte accepterar extrem propaganda vid universitetet kan de inte kräva att studenter och anställda efterlever de demokratiska principerna, vilket tyder på att de individuella rättigheterna i någon mån går före kollektivets. Dock kan detta ensamt inte göra att universitetet klassas som neutralt, eftersom det klara och aktiva demokratifrämjandet gör att de aktivt tagit ställning.

Ovanstående anledningar leder mig till att klassificera Uppsala universitet till närmare den kommunitära principen än den neutrala.

Figur 4. Klassificering av Örebro universitet.

4.4 Lunds universitet

Hans Modig, Akademisekreterare (Prefekt), företrädde Lunds universitet i min undersökning.

4.4.1 Medvetenhet om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer

Modig påstår att han inte vetat om problemet med rekrytering till extremism vid universitet utomlands och säger att frågan inte har förts upp som något stort problem eller som en fråga om hur universitetet ska kunna förhindra det. Frågan om rekrytering till extremism har inte heller diskuterats med Säkerhetspolisen eller med regeringen.

4.4.2 Rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer

Modig menar att rekrytering till extrema grupper inte är något nytt för universitetsvärlden. Han tänker då på 1968 års rörelse som enligt honom var en storskalig rekrytering till olika vänsterorganisationer.

”Och det förekommer hela tiden [...] Om vi märker om det skulle vara mer eller mindre nu det kan jag inte svara på, det går nästan inte.”

De grupper Modig nämner är vänster- och högergrupper. Det är svårt att överblicka eftersom universitetet har så många studenter (ungefär 40000) och eftersom det finns väldigt många studentföreningar, menar han. Han tar upp Lunds universitets Hälsningssällskapet (universitetets officiella välkomstceremoni i början av varje termin då föreningarna visar upp sig för de nya studenterna) som exempel.

”/.../[V]isst kan det komma, finnas extrema föreningar där det kan jag tänka mig. Jag vet faktiskt inte” (Hans Modig).

4.4.3 Främjande av demokrati

Modig anser att universitetet har en demokratifrämjande uppgift, men tvekar ändå på hur det ska utföras.

”Jo, det är klart att man ska främja demokratin, men jag vet inte om, hur det ska gå till” (Hans Modig).

Modig påpekar att det inte finns någon obligatorisk demokratilitteratur som studenterna måste läsa i varje kurs vid universitetet. Han förklarar universitetets demokratifrämjande arbete med att det bland annat alltid sker utvärderingar av varje kurs, att det finns kursombud och att det finns institutionsnämnder för varje utbildning där man ska kunna framföra sina åsikter om utbildningen och få den ändrad om den inte anses vara tillräckligt kvalitativ. I den meningen menar han att universitetet är demokratiskt uppbyggt åtminstone vad gäller medbestämmande.

4.4.4 Förebyggande och motverkande av extremism

Hanteringen av extremism är enligt Modig en fråga om debatt och diskussion. Det är argumentens värde som ska avgöra, precis som i den vetenskapliga debatten, menar han. Det finns ingen plan för hur man ska arbeta för att stävja extremism, och Modig kan inte se hur universiteten aktivt skulle kunna motarbeta den.

”[D]et är liksom i hela universitetets idé faktiskt att det ska finnas och måste finnas en fri och öppen debatt. Är det extrema åsikter på något vis så måste man ju debattera dem och sen ta upp det i diskussionen, i debatten, med de extrema. Det är på det sättet man bemöter, ja motarbetar extremism” (Hans Modig).

4.4.5 Förebyggande av rekrytering till extrema organisationer

Modig menar att det är svårt att förebygga rekrytering till extrema organisationer vid universitetet. För det första eftersom omfattningen av det inte är känd, och för det andra så ska universitetet inte påverka studenternas åsikter på annat sätt än i öppen debatt.

”[U]niversitetet är en plattform för det fria ordet på något vis” (Hans Modig).

”[D]et är just genom den öppna debatten som man då kan påverka och inte genom att så att säga stämpla ut någon eller förhindra någon, för det tror jag faktiskt har motsatt effekt” (Hans Modig).

4.4.6 Krav på att studenter och anställda ska efterleva demokratiska principer

Modig tycker inte att det är universitetets sak att kräva av studenter och anställda att de efterlever ett demokratiskt synsätt, även om han anser att det skulle vara önskvärt. Frågan diskuterades för ett par år sedan. Modig berättar om en lärare som höll ett föredrag för en, för Modig okänd, extrem grupp. Hon var socialantropolog och yttrade vid föredraget extrema åsikter om afrikaner. Det var många som ställde krav på att hon skulle avsättas, men universitetets ledning tyckte inte det:

”[S]varet [...] var det att: ’- Javisst hon är extrem. Vi tycker inte alls så här, men ta upp debatten då mot henne’, och det är där då man ska bevisa att hon har faktiskt fel. Men hon kan inte bli avsatt” (Hans Modig).

Modig menar att det skulle vara farligt om man avsatte folk för att man inte hade ”den rätta läran”, och påpekar vidare att det inte var inför studenter som läraren höll föredraget, men tillägger vid frågan om samma sak hade skett i undervisning att:

”Vi måste ju ändå betrakta studenterna som vuxna människor och som också kan ta upp en diskussion och en debatt mot läraren i så fall” (Hans Modig).

Modig medger att det kan vara ett problem att lärare och studenter får lov att uttrycka extrema åsikter vid universitetet och att detta kan uppfattas konstigt och besvärande. Dock kan man enligt Lunds universitet inte vidta några tvingande åtgärder för att motverka detta. Modig säger att universitetet sätter sina gränser där lagen gör det, det vill säga om studenter eller anställda skulle uppträda kränkande eller om uttalandena skulle vara hets mot folkgrupp.

4.4.7 Kontroll av de öppna studentföreningarna

Lunds universitet kontrollerar inte huruvida universitetets öppna studentföreningar har demokratiska eller extrema åsikter.

”Nej, nej. Gud bevara mig höll jag på att säga. Nej, det kan inte ens vara rimligt att man skulle göra det tycker jag” (Hans Modig).

Ibland möter universitetet extrema grupper när det gäller att upplåta lokaler till föreningar. Vad gäller upplåtelse av lokaler försöker universitetet hålla strikt ordning, och Modig hänvisar till högskoleförordningen som pekar på att det måste vara demokratiskt uppbyggda studentföreningar som lokaler kan upplåtas till. Universitetet trycker på att det måste vara studenter som använder undervisningslokalerna, men:

”Att bevisa att en förening är demokratiskt uppbyggd – hur gör man det? Det vet jag inte” (Hans Modig).

Lunds universitet har haft situationer, bland annat vid Campus Helsingborg där Sverigedemokraterna har varit aktiva, där extrema grupper krävt att de ska få utnyttja universitetets lokaler. Där har universitetet nekat dem, med hänvisning till att det inte är en studentförening.

”Men det är det vi hakar upp det på för vi får inte egentligen göra det annars. Vi får inte neka” (Hans Modig).

4.4.8 Sammanfattning och klassificering

Min tolkning och stipulativa klassificering av Lunds universitet är som följer.

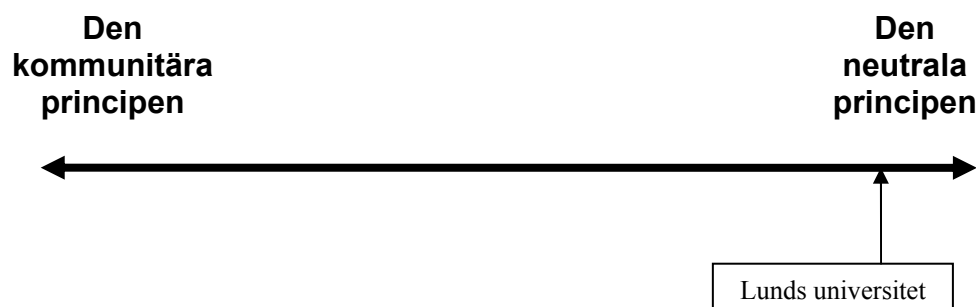
Lunds universitet anser inte att man ska förebygga extremism eftersom universitetet ska vara en helt öppen verksamhet där alla slags åsikter ska respekteras, även de extrema. Universitetet hänvisar till studenterna som vuxna människor som har rätt att tycka som de vill utan att universitetet på något sätt ska påbjuda demokratiska värderingar. Även om universitetet anser att demokrati är bra, så ska universitetet förhålla sig neutralt gentemot sina studenter.

Det uttrycks visserligen en önskan om att universitetet ska kunna kräva att studenterna efterlever de demokratiska principerna, men man säger emot sig själv i den frågan hela tiden. Universitetet är så öppet att studenterna anses vara så vuxna att lärare till och med kan propagera extrema åsikter i undervisningen. Universitetet kan inte heller tänka sig att peka ut någon enskild för att denne har extrema åsikter.

Lunds universitet anser att man inte får neka studentföreningar att låna universitetets lokaler. Dock tolkar man högskoleförordningen på sitt eget sätt. Enligt högskoleförordningen är inte universitetet skyldigt att låna ut sina lokaler om man kan *anta* att det kommer att förekomma olaglig verksamhet där (1 kap. 13 § 2 st.). Det går således alltid att *anta* att en extrem förening kommer att hänge sig åt hets mot folkgrupp, uppvigling eller liknande olagligheter, varför man kan neka dem lokaler.

Universitetsledningen visste inte om det utländska problemet med att extrema grupper rekryterar nya medlemmar bland studenter, men pekar på att det alltid förekommit. Jag tolkar det som att detta inte är något som har föranlett några förebyggande aktioner från universitetets sida. Universitetet verkar inte ta frågan på särskilt stort allvar, bland annat på grund av det loja förhållningssättet till att det finns en möjlighet till att nya studenters första kontakt med föreningslivet kan vara med en extrem grupp, på den officiella välkomstceremonin dessutom.

Ovanstående anledningar leder mig till att klassificera Lunds universitet till närmare den neutrala principen än den komunitära.

Figur 5. Klassificering av Lunds universitet.

4.5 Karlstads universitet

Lars Haglund, Prorektor, företrädde Karlstads universitet.

4.5.1 Medvetenhet om det generella problemet med rekrytering av studenter till extrema organisationer

Haglund visste inte om problemet med att extrema organisationer har rekryterat medlemmar vid universitet utomlands.

”Nej, jag visste inte, jag har inte tänkt så, och jag har inte hört någon annan tänka så heller” (Lars Haglund).

4.5.2 Rekrytering av universitetets studenter till extrema organisationer

Att extrema organisationer skulle rekrytera nya medlemmar vid Karlstads universitet tror inte Haglund.

”Nej, inte direkt det tror jag inte. Jag har inte fått någon bild av att det ska vara så” (Lars Haglund).

4.5.3 Främjande av demokrati

Haglund menar att Karlstads universitet har ett ansvar för att främja demokrati. Han pekar på universitetets strategier och riktlinjer som säger att universitetet står för mångfald, demokrati och likaberättigande. Det finns också en jämställdhets- och mångfaldskommitté vid universitetet som arbetar med de här frågorna.

Hot har bland annat riktats mot seminarier hållna av en av universitetets lärare på grund av att han är homosexuell. Frågan som diskuterades då var om universitetet på något sätt skulle inskränka deltagandet och visitera folk vid ingångarna. Detta gjordes inte eftersom det fanns poliser i salen, men universitetet anser sig ha rätt att begränsa deltagandet i framtiden. Diskussionen fortsatte och universitetsledningen kom fram till att:

”[D]et är viktigare att vara demokratiska än att vara öppna i alla lägen” (Lars Haglund).

Med det menar Haglund att det demokratifrämjande arbetet, i detta fall ställningstagandet för alla människors lika värde vad gäller sexualitet, är mer

betydelsefullt än att respektera ytterlighetsgruppers rätt att delta vid sådana evenemang.

”Måste vi vidta åtgärder så att vi begränsar öppenheten så, av just sådana här skäl, då gör vi det” (Lars Haglund).

4.5.4 Förebyggande och motverkande av extremism

Haglund anser att universitetet helt klart borde ha ett ansvar att förebygga extremism, men säger att man inte ser så mycket av det vid universitetet. Den extremism som har märkts vid universitetet handlar främst om invandrarfientlighet och om homofobi. Universitetet har också ett nära samarbete med polisen i de här frågorna och tar på det sättet sitt ansvar.

4.5.5 Förebyggande av rekrytering till extrema organisationer

Haglund kan inte säga att universitetet gör något mer handfast för att förebygga rekrytering till extremism, mest för att man inte märkt något liknande och för att det därför inte upplevs som något större problem.

4.5.6 Krav på att studenter och anställda ska efterleva demokratiska principer

Det har inte varit någon diskussion vid Karlstads universitet huruvida universitetet ska kräva av studenter och anställda att de efterlever de demokratiska principerna.

”Jag skulle tänka mig att vi skulle ställa oss positiva till tanken, men samtidigt upplever vi inte att det finns så mycket problem här” (Lars Haglund).

Universitetet har regler för trakasserier av olika slag och det har funnits tillfällen där disciplinkommittén tagit upp sådana fall, så frågan finns på agendan, menar han, även om det inte är ett aktuellt diskussionsämne.

4.5.7 Kontroll av de öppna studentföreningarna

Universitetet kontrollerar inte vilka åsikter de öppna studentföreningarna som är verksamma vid universitetet har, varken vid bidragsansökningar eller vid uthyrning av universitetets lokaler. Detta eftersom det inte upplevs att universitetet har något särskilt stort problem med extremism. Det har inte heller funnits någon anledning att kontrollera studentföreningar eftersom det inte finns några misstankar om att de skulle vara odemokratiska.

”[V]i har inga gammaldags studentföreningar som firar Karl XII och så där. Det har aldrig funnits här, det är ett ganska nytt ställe. Vi har inga såna här gamla traditioner riktigt tror jag” (Lars Haglund).

Haglund menar att studenterna själva har löst kontrollfrågan. Det finns en aktiv studentförening som heter ”Likabehandlingsalliansen” som står för samma syn på mångfald och jämställdhet som universitetet, och som kontrollerar de andra studentföreningarnas syn på dessa frågor.

”De skulle säkert höra av sig till mig om de upptäckte att det var nåt problem, det är jag totalt övertygad om” (Lars Haglund).

Föreningens representanter sitter sedan med i universitetets jämställdhets- och mångfaldskommitté, men universitetet har inte tagit några initiativ till detta.

”Så att studenterna jobbar intensivt med de frågorna själva” (Lars Haglund).

4.5.8 Sammanfattning och klassificering

Min tolkning och stipulativa klassificering av Karlstads universitet är som följer.

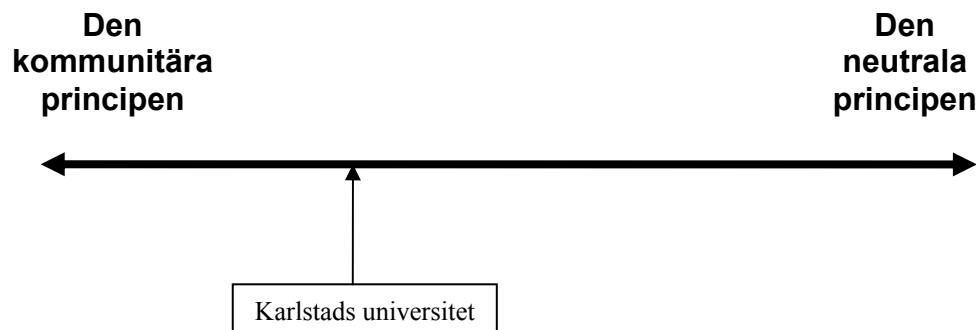
Extremism- och demokratifrågorna verkar vid en första anblick inte stå högt på listan över saker att diskutera eller arbeta med. Enligt universitetet beror det på att man inte märkt så mycket av extremism, men konstigt nog så säger man emot sig själv eftersom man rent faktiskt verkar arbeta med dessa frågor. De hot som riktas mot vissa seminarier kommer uppenbarligen från personer med extrema åsikter, och även om det inte hänt något våldsamt ännu planerar universitetet att agera för att minska öppenheten vid dessa seminarier. Likaså bedriver universitetet ett aktivt arbete i olika demokratiprojekt. Således har universitetet inlett ett arbete för att motverka extremism, och har därmed tagit en klar ställning i frågan. Så även om universitetet inte har insett det, arbetar de faktiskt aktivt med demokratiframjande och reglerar studenternas verksamhet utefter detta.

Ledningen vid Karlstads universitet visste inte om det generella problemet med att universitetets studenter kan riskeras rekryteras till extrema organisationer och har inte uppfattat att detta skulle ske vid universitetet.

Kontrollen av studentföreningarna har universitetet delegerat till studenterna själva kan man säga, även om det inte är på universitetets initiativ.

Klassificeringen av Karlstads universitet är mycket svårt, eftersom de å ena sidan säger att de inte bryr sig om dessa frågor något särskilt och att de å andra sidan verkligen arbetar aktivt för demokrati och mot extremism. Aningslösheten är genomgående och en omedvetenhet om ett så viktigt ämne gör att jag inte kan klassificera Karlstads universitet som särskilt nära den komunitära principen. Däremot är det ingen tvekan om att universitetet genom sitt arbete tar ställning och jag låter här avgörandet falla på detta.

Således klassificerar jag Karlstads universitet till något närmare den kommunitära principen än den neutrala.

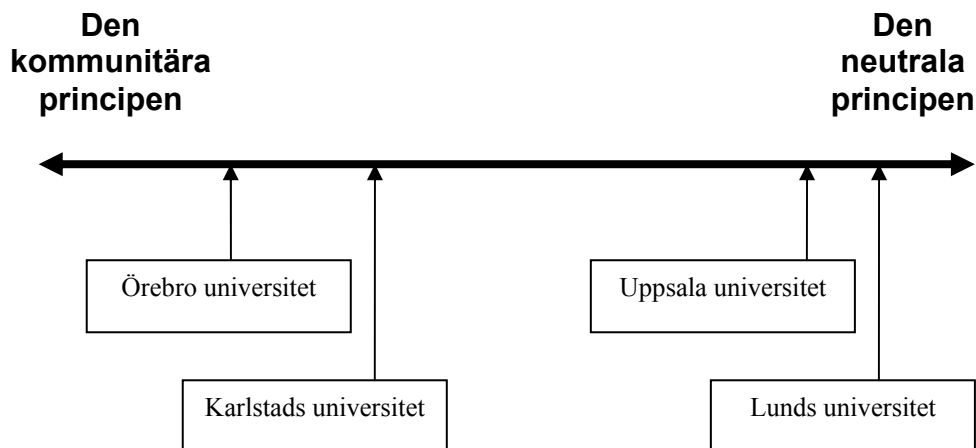
Figur 6. Klassificering av Karlstads universitet.

5 Slutsatser

Denna studies slutsatser redovisas här. Först redovisar jag en jämförande tabell över universitetens klassificering och sedan en jämförande figur över var någonstans på skalan mellan den neutrala och komunitära principen jag placerat de fyra universiteten. Efter det kommer jag att diskutera dessa resultat.

5.1 Jämförande redovisning av universitetens klassificering

	Uppsala universitet	Örebro universitet	Lunds universitet	Karlstads universitet
Medvetet om rekryteringsproblemet?	Ja	Ja	Nej	Nej
Uppfattad rekrytering av studenter?	Nej	Nej	Nej	Nej
Främjande av demokrati?	Tveksamt	Ja	Tveksamt	Ja
Förebyggande och motverkande av extremism?	Nej	Ja	Nej	Ja
Förebyggande av rekrytering?	Nej	Ja	Nej	Nej
Krav på att efterleva demokratiska principer?	Nej	Nej	Nej	Nej
Kontroll av studentföreningarna?	Nej	Ja	Nej	Nej
Klassificering	Neutral	Kommunitär	Neutral	Kommunitär

Figur 7. Uppsala, Örebro, Lunds och Karlstads universitet klassificerade utifrån motpolerna; den kommunitära och den neutrala principen.

För att göra det enkelt att se hur universiteten klassificerats redovisar jag ovan resultaten i tabellform och i en figur. Observera att detta endast är en översikt. Då detta är en kvalitativ studie går det inte att se frågorna, svaren på frågorna, diskussionen eller argumentationen för klassificeringen här varför försiktighet ska iaktas vid uttydning av enbart tabellen.

Universiteten har i figur 7 placerats ut på en linje mellan de två motpolerna.

Örebro universitet klassificerade jag som närmare den kommunitära principen. Universitetet är det lärosäte i undersökningen som kan anses som mest kommunitärt eftersom de arbetar mycket med demokratifrämjande och motverkande av extremism. Även om universitetet verkligen tar en klar ställning så uppfyller universitetet inte alla krav på idealtypen. Därför placerades universitetet en bit ifrån polen.

Det universitet som var svårast att klassificera var Karlstads universitet. Även om de arbetar aktivt med demokratifrågor var aningslösheten utmärkande, vilket ledde till att jag placerade universitetet på den kommunitära principens sida av skalan, men väldigt långt ifrån polen.

Uppsala universitet är utpräglat neutralt, med hänvisningar till att alla människors åsikter, till och med extremisters, måste respekteras. Kännetecknande för universitetets uttalanden är också att det inte är deras sak att arbeta med dessa frågor.

Lunds universitet klassificerade jag också som närmare den neutrala principen, men ännu närmare polen än Uppsala. Anledningen till detta är uttalandena om att studenterna är vuxna människor som till och med ska kunna möta en lärare som sprider extrem propaganda i undervisningen. Öppenheten och den individuella friheten är vital för Lunds universitet. Vidare verkar universitetet inte se extremismen som något problem och tar väldigt lätt på dessa frågor.

5.2 Slutdiskussion

Ställningstagandet att vara för demokrati går således inte alltid hand i hand med att motverka extremism, eftersom det verkliga främjandet eller utvecklandet av demokratin vid universiteten ser så olika ut.

En nöjdhet är klart urskönjbar i vissa universitets syn på demokratin vid det egna universitetet. Själva vetskapen om att universitetet styrs på ett demokratiskt sätt, att studenterna får vara med att bestämma ibland, att det finns lagar som skyddar de som utsätts för brott etcetera verkar ha gjort att vissa universitet slutat reflektera över sitt ansvar gentemot samhället. Demokratin verkar ha blivit tagen för given. Att vissa universitet uttalar meningar om att det är viktigt med demokratiska värderingar, men egentligen inte tar ett klart ställningstagande för demokrati och mot extremism är ett klart bevis på detta. Eftersom universiteten tar demokratin för given kan de hävda att de inte ska ta ställning i ideologiska eller politiska frågor.

Som Jan-Erik Gidlund vid Örebro universitet har berättat hölls det ett rektorsmöte under hösten 2005 där säkerhetspolisen föredrog problemet med extremism vid universiteten och rekrytering av studenter till extrema grupper. Så vitt Gidlund kan minnas var rektorerna från alla universitet och högskolor i Sverige med på det mötet. Alla universitet ska alltså ha varit medvetna om dessa frågor. Det är därför mycket egendomligt att två av de undersökta universitetsföreträdarna (Lunds och Karlstads universitet) inte visste något om rekryteringsproblemet och inte ens hade diskuterat detta eller tänkt i de banorna. Har rektorerna vid dessa två universitet inte brytt sig om att konsultera eller informera resten av universitetsledningen, eller har resten av universitetsledningen inte intresserat sig för dessa frågor? Kanske ännu mer anmärkningsvärt är de övriga universitetens icke-agerande i dessa frågor, då de uppger att de vet om att det finns en risk att deras studenter kan komma att rekryteras till extrema grupper.

Troligtvis har problemet inte varit konkret vid universiteten och ett förebyggande arbete tar både tid och energi, samt att det är svårt.

Rekrytering till extremism och terrorism är i grunden en hemlig företeelse, om den inte sker till mer halvt om halvt rumsrena extrema organisationer. Om vi inte ser det hända, finns det inte då? Det är möjligt att vi aldrig kommer att upptäcka den konkreta situation där extrema grupper rekryterar nya medlemmar vid universiteten. Däremot kommer vi att få fortsätta höra att det verkligen förekommer, då extremister och terrorister grips efter genomförda våldsdåd och sambanden mellan dem och universiteten kan slås fast.

Vad kan då detta få för konsekvenser för bekämpandet av extremism? Jag tror att oklara ställningstaganden för demokrati och emot extremism från universitetens sida kan göra att extremismen får möjlighet att frodas vid universiteten, och studenter med ytterlighetsåsikter kan radikaliserats och rekryteras till extrema organisationer och terrorism.

Yttrandefrihet och åsiktsfrihet är grundvalar i vårt lands demokrati. Ett ställningstagande för att aktivt främja demokratin och för att motverka extremism hindrar ingen att tro, tycka eller uttrycka sina åsikter på olika sätt. Det visar bara

på att extremism inte är något som varken respekteras eller uppmuntras i samhället.

Jag vill avsluta den här uppsatsen med en recitering av rektor Jan-Erik Gidlund vid Örebro universitet;

”Även om man inte formellt har ansvaret måste man ta det ansvaret, för här går ju en halv generation igenom. I det här kommersialiserade samhället är det så få arenor där man i en väldigt formativ fas kan spela den här demokratirollen”.

6 Referenser

Bee, Ronald, 2003. "Watershed and Continuity: US Foreign Policy After 9/11" i Cohen, Lenard (Red.), 2003. *Foreign policy Realignment in the Age of Terror*. The Canadian Institute of Strategic Studies.

Cohen, Lenard (Red.), 2003. *Foreign policy Realignment in the Age of Terror*. The Canadian Institute of Strategic Studies.

Combs, Cindy C., 2003. *Terrorism in the Twenty-First Century; Third edition*. New Jersey: Prentice Hall.

Chalk, Peter, 1998. "The Response to Terrorism as a Threat to Liberal Democracy". *Australian Journal of Politics and History*; Vol. 44, No. 3, sid. 373-388.

Crelinsten, Ronald D., 1998. "The Discourse and Practice of Counter-Terrorism in Liberal Democracies". *Australian Journal of Politics and History*; Vol. 44, No. 1, sid. 389-413.

Cronin, Audrey Kurth, 2003. "Behind the Curve; Globalization and International Terrorism". *International Security*, Vol. 27, No. 3 (Winter 2002/03) sid. 30-58.

DN, "Expert tror på inhemska förövare", *Dagens Nyheter* 2005-07-11 s.A15.

Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Wängnerud, Lena, 2002. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Gidlund, Jan-Erik. Rektor vid Örebro universitet. *Telefonintervju*, 2006-05-09.

Glees, Anthony; Pope, Chris, 2005. *When Students Turn to Terror*. London: Social Affairs Unit.

Hadenius, Axel, 2001. *Demokrati – en jämförande analys*. Lund: Liber.

Haglund, Lars. Prorektor vid Karlstads universitet. *Telefonintervju*, 2006-05-12.

Högskoleförordningen, SFS 2005:401

- Laqueur, Walter, 1987. *The Age of Terrorism*. Boston: Brown Little.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Marcusson, Lena. Prorektor vid Uppsala universitet. *Telefonintervju*, 2006-05-08.
- May, Tim, 1997. *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Modig, Hans. Akademisekreterare vid Lunds universitet. *Telefonintervju*, 2006-05-12.
- Rothstein, Bo, 2002. *Vad bör staten göra? Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*. Angered: SNS Förlag.
- Statens offentliga utredningar, SOU 2003:32, *Vår beredskap efter den 11 september*.
- Statens offentliga utredningar, SOU 2005:70, *Polisens behov av stöd vid terrorismbekämpning*.
- Victoroff, Jeff, 2005. "The Mind of the Terrorist; A Review and Critique of Psychological Approaches". *Journal of Conflict Resolution*; Vol. 49, No. 1, (February 2005), sid. 3-42.
- Wilkinson, Paul, 2005. *Terrorism versus Democracy; The Liberal State Response*. Cornwall: Frank Cass.

Bilaga 1. Utskickat intervjuunderlag

Bakgrund

Forskning har gjort gällande att de personer som har störst risk att rekryteras till terrorism och extremism huvudsakligen konstitueras av två grupper. Personerna i den första gruppen är högutbildade med examen och de rekryteras vid universiteten, medan personerna i den andra gruppen är lågutbildade och har ofta ett kriminellt förflutet. De platser där risken för rekrytering till extrema organisationer är störst är i skolor, i moskéer, i fängelser, i gym och vid universitet. (Glees, Anthony och Pope, Chris, [2005], ”*When Students Turn to Terror*”, London: Social Affairs Unit).

En debatt i Sverige under vintern har behandlat extremism i svenska skolor. Den har bland annat handlat om huruvida samarbetet mellan skolan och Säkerhetspolisen ska se ut och om skolan får beivra elever som inte efterlever de demokratiska principerna.

Mot bakgrund av detta undersöker jag nu uppfattningen om extremism och terrorism hos företrädare för flera svenska universitet. Undersökningen kommer att ingå i min D-uppsats i statsvetenskap vid Lunds universitet.

Definition

Med extremism och extrema organisationer åsyftar jag alla ytterlighetsgrupperingar, -organisationer och -nätverk som försvarar, uppmanar till eller använder våld i sin kamp för att nå politiska mål. Således inkorporeras här *till exempel* extrema vänster- och högergrupperingar, nazistföreningar, radikala muslimska organisationer, autonoma nätverk, djurrättsaktivister och dylikt.

Intervjufrågor

Observera att följdfrågor kan bli aktuella beroende på svar. Likaså kan en del av frågorna nedan bli onödiga. Om du inte kan svara, får du gärna hänvisa till annan personal vid universitetet.

Säkerhet

Det förvaras och hanteras farliga ämnen vid universiteten som kan komma att stjälas av extrema organisationer.

Har ni ökat ert säkerhetsarbete efter de senaste årens terroristattacker? Har frågan diskuterats? Vad har då framkommit? Anser du att universiteten bör öka sitt säkerhetsarbete? Vad kan ni göra för att öka säkerheten? Var ligger de svaga punkterna vid ditt universitet?

Hur har säkerhetsfrågan diskuterats med Regeringen? Har ni fått ökade/minskade anslag för säkerhetsverksamheten på senare år?

Anser du att universiteten har ett säkerhetsansvar i samhället?

Extremism

Uppfattar du att det förekommer rekrytering av ditt universitets studenter till extrema/radikala muslimska- och vänster-/högergrupperingar? Vad kan ni göra för att stävja eller försvåra dylik rekrytering? Har frågan diskuterats? Anser du att svenska universitet har ett ansvar för att förebygga rekrytering av studenter till extrema organisationer?

Hur förhåller sig ditt universitet till extremism vid universitetet? Finns det någon utarbetad plan för att hantera extremism vid ditt universitet?

Hur ser ert samarbete med Säkerhetspolisen ut? Med den öppna polisen? Finns det ett sådant samarbete?

Har frågan om extremism diskuterats med Regeringen? Vad har då framkommit? Vilka riktlinjer har ni fått?

Anser du att universiteten skall kräva av studenterna att de efterlever ett demokratiskt synsätt? Har frågan diskuterats? Vad har i så fall framkommit?

Har ditt universitet kontroll på vad de olika studentföreningarna gör och vilka åsikter de representerar? Anser du att universiteten ska ha kontroll på sådana saker? Varför; varför inte?

Medel

I bland annat USA och Storbritannien säkerhetskontrolleras ibland studenter innan de antas till högre utbildning. Är det ett tänkbart scenario även i Sverige? Motivera.

Anser du att kameraövervakning är ett möjligt medel att använda i säkerhetsarbetet? Motivera.

Konsekvenser

Anser du att ett aktivt arbete för att förebygga rekrytering av studenterna till extrema organisationer riskerar att få negativa konsekvenser? Motivera.

Tror du att ett ökat säkerhetsarbete har någon effekt på presumtiva extremister, det vill säga; är det lönt att universiteten gör något? Motivera.

Vilka andra konsekvenser tror du att ett ökat säkerhetsarbete kan ge? Positiva respektive negativa.